

Kras

OD KOD IME KRAS ?

Pojem " kras " in pokrajinsko ime " Kras " izvirata iz korena " kara " ali " gara " , kar je v predindoevropskem jeziku pomenilo " kamen " . Rimljani so za današnji Kras uporabljali imena Carusadus ali Carsus , Slovani pa so ime po svoje prikrojili in počasi je nastalo ime Kras. Najstarejši zapis slovenske oblike tega imena je v nekem dokumentu iz 12. stol. kot " Grast " .

Iz imena pokrajine Kras je nastal kasneje tudi splošni geografski pojem " kras " in njegove izpeljanke : kraški svet , kraški pojavi itd. Kraški pojavi pa niso značilni le za pokrajino Kras , ampak jih je v svetu precej , od skrajnega severa do tropskih krajev , na vseh celinah in povsod se takemu svetu reče kras.

KJE LEŽI ?

Kras je pokrajina med Tržaškim zalivom in Vipavsko dolino. Je apneniška planota , ki se z ostrim robom dviguje nad Soško ravnino in se zvišuje proti JV , kjer je v Divaškem Krasu visoka že 400 —500 m nad Brkini in Slavnikom se vriva planotasti kras v obliki široke suhe doline , ki jo imenujemo Podgrajsko podolje , in se nadaljuje ob JZ strani Slavniškega pogorja.

SESTAVA

Sestavljen je iz krednih , terciarnih in kvartarnih usedlin , morski spodnjekredni skladi pa so iz temnosivih , bituminoznih dolomitov in apnencev , ter dolomitnih breč z redkimi preseki školjk in s hišicami foraminifer. Na morskih krednih plasteh ležijo kredni in paleoceanski liburnijski skladi. V spodnjem delu teh plasti , ki spadajo v kredo , je pri Vremskem Britofu in Lipici ležišče črnega premoga.

OBLIKA

Ima obliko planote , nagnjene proti SZ , ki se s povprečne višine okoli 550 m okrog Divače zniža na okoli 80 m na robu Furlanske nižine. Vzpetine , Taborsko gričevje , Volnik , Grmada , so v “ pas “ , ki poteka od Divače proti SZ. Približno po osi poteka tako imenovani Veliki dol , ki so ga donedavnega razlagali kot opuščeno strugo Reke. Novejša raziskovanja kažejo , da so ga večinoma oblikovali najmlajši tektonski premiki , morda pa je to lobel občasno uporabljala Reka.

KRAŠKI POJAVI

KRAŠKI GOZD

Kraški gozd prepoznamo po tem , da namesto mahu štrli iz tal sivo skalovje tu in tam poraščeno z mahom. Kraški gozdovi so v glavnem na težko dostopnih krajih , ki so preveč kamnita , da bi mogel tam nastati pašnik ali njiva. Na krasu je nastal značilen bukov gozd skupaj z belim gabrom. Kraški gozdovi danes niso toliko gospodarsko pomembni , kot je pomembna njihova vloga v naravi.

GRIŽA

Ko je nekoč človek požigal gozdove , da bi pridobil površine za pašnike , je za seboj pustil golo kamnito pokrajino. Ogolela kamnina je zaradi vremenskih vplivov (spremembe temperatur , padavine) hitreje razpadala in se drobila v grušč. Takem gruščnatem svetu na krasu pravimo griža. Rastje na takih kamniščih je v glavnem nizki šaš in pa skalni glavinec.

PRESIHAJOČE JEZERO (CERKNIŠKO JEZERO)

Jezero ima dva otoka , zraven pa moramo prišteti še številne izvire in požiralnike. Cerknško jezero je prelivno kraško polje , zaradi nesorazmerja med odtokom in pritokom vode pa je občasno poplavljen. Nekateri požiralniki so občasno lahko tudi bruhalniki ali estavele. Glavna ponikalnica Cerknškega jezera je Stržen , ki dobiva vodo iz številnih pritokov. Cerknško jezero se napolni jeseni , ko nalivi preplavijo polje in ko se voda razlije iz struge Stržena. Z razlitjem Stržena pridejo v jezero tudi ribe , le da je danes bolj malo rib. Če je med letom dovolj padavin , lahko ostane jezero še pozimi , tedaj se zamrznjena površina spremeni v naravno drsališče.

SIFON

Smrk ali sifon imenujemo del podzemeljskega rova , ki sega v vodo. Sifonov je v naših jamah zelo veliko. Različni so si po nastanku in oblikah. Sifoni ne da preprečujejo

nadaljne poti le jamarjem , ampak preprečujejo nadaljni pretok vode , da zastaja in poplavlja. Dolžina sifonov je različna. Raziskovanje sifonov ovirajo tema in kalna voda , največkrat pa njihova globina.

POŽIRALNIKI

Požiralnik je mesto , kjer odvečna voda ponikne skozi požiralno kotanjo v notranjost. Najgloblje kotanje so globoke od 12 – 14 metrov. Dno nekaterih kotanj je skalnato , nekaterih pa je pokrito z ilovico. Včasih na Cerkniskem jezeru požiralniki terjajo življenja nič hudega slutečih turistov , ki plavajo nad požiralniki , ki jih nepričakovano posrkajo.

VRTAČA , UDORNA VRTAČA

Nastane pod nekdanjim ali sedanjim tokom podzemeljske reke.

KRAŠKE JAME IN BREZNA

Na slovenskem delu Krasa je znanih skoraj 600 jam in brezen. Najbolj znane jame so : Postojnska jama , Škocjanske jame , Vilenica , Dimnica itd.

ČLOVEK NA KRASU

Na skopem kraškem svetu z malo prsti , ki je nekoliko debelejša le v vrtačah in na kraških poljih , si je človek s trdim delom zagotovil svoje bivanje. Tam uspeva vinska trta (med Sežano , Dutovljami , Komnom in Ponikvami). V zadnjih sto letih so pokrajino močno pogozdili , gozd prerašča dobršn del površja. Obilice kamenja je narekovala značilno “ kraško arhitekturo “. Eden največjih problemov na Krasu je pomankanje pitne vode. Voda zaradi velike propustnosti umakne v notranjost , zaradi tega pa lahko pride tudi do onesnaženja vode. Zaradi izrednih kraških pojavov – predvsem podzemnih jam , je tu razvit turizem (Škocjanske jame , Vilenica).

VODOVJE

Edina vodna žila na Krasu je Reka , ki izvira v nekraškem JV obrobju in ponikne na stiku s Krasom v Škocjanu blizu Divače , ga podzemeljsko prečka in se ponovno pojavi na drugem robu ob tržaškem zalivu. Nahajališča flišnega proda in peska kažejo , da je bilo na Krasu nekaj časa razvito površinsko rečno omrežje , na nastanek suhih dolin pa so verjetno vplivali tudi drugi dejavniki.

PRST

Kras pokrivata jerovica in rjava pokarbonatna prst oziroma rendizma , razen v žepih in vrtačah pa so tla kljub stoletnemu kultiviranju preplitva za kmetovanje.

LITERATURA :

1. Enciklopedija Slovenije
2. Kras – GEA (priloga april 98)
3. Geografske značilnosti Slovenije za srednje šole
4. Obča geografija za srednje šole